

СТАНОВИЩЕ

от професор Иванка Бончева Паунова, д.пс.,

клиничен психолог-психотерапевт

Катедра по Психиатрия и Медицинска психология, МУ-Варна

Относно: дисертационния труд на ПЛАМЕНА КРАСИМИРОВА ЦВЕТАНОВА, редовен докторант към СУ „Св. Климент Охридски“, Философски факултет, специалност Психология за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“ по направление 3.2. Психология (Консултативна психология).

Съгласно заповед на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ № РД 38-461/06.07.2018г. въз основа на решение на Факултетния съвет на Философски факултет № 13/03. 07. 2018г. и с решение на Председателя на Научното жури съм определена като член на НЖ да представя становище за дисертационен труд на тема: **„ВЪЗПРИЯТИЕТО НА РЕАЛНОСТТА КАТО ИНДИКАТОР ЗА СТИЛ НА ПРИВЪРЗАНОСТ ПРИ СОФТУЕРНИ СПЕЦИАЛИСТИ“**

Дисертационният труд на Пламена Цветанова е съвременно широкооскроено проучване върху психо-социалното функциониране на една група специалисти с висока социална значимост като много търсена работна ръка по цял свят. Само този факт прави дисертационния труд актуално необходим за България. В постановката на проучването се цели проследяване на взаимовръзката между усвоени от ранно детство и ползвани в съзнателния живот на индивида психични дадености – възприятието на реалност и стила на привързаност.

Близо половината от дисертацията е посветена на литературния обзор, който разглежда стила на привързаност и възприятието за реалност. Двата основни компонента са разгледани на база проследяване на класически и съвременни научни публикации (268 източника) в плоскостта на психологията на детското развитие, проявленията им в рамките на психичната норма и патопсихологията. Засегнати са моменти, свързани с клиничната психологична диагностика и психологичното консултиране. В проследяване на съдържанието на литературния обзор личи научната компетентност на докторанта – прецизно ползване на терминологията, многоаспектно обхващане на проблематиката, точно цитиране на авторите.

Литературният обзор се чете с лекота. Той дава богати познания, в рамките на които авторът реализира собствената научна разработка.

Своето емпирично проучване Пламена Цветанова базира на една основна хипотеза, а именно, че изграденото в хода на съзряването индивидуално възприятие на реалността, разбирано като външна и вътрешна реалност, е в пряка зависимост със стила на привързаност на дадената личност. С тази научна постановка тя подхожда към предмета на своето проучване, а именно да изследва дадените явления в групата на софтуерните специалисти, базирайки се на термините на Теория на привързаността – идеята на Мери Ейнсуърт за Странната ситуация и системите на привързаност.

За постигане на целта са използвани 3 методики, 2 от които са проективни: количествената методика BORRTI, рисувателния тест на Вартег и проективната методика Adult Attachment Projective Picture System (AAP). Изследвани са 81 лица, попълвали онлайн количествената методика и в непосредствен контакт с докторанта - реализирали проективните методики. Тази комбинация от стилове на извличане на психологична информация е определено модерен вариант на научно проучване, който естествено крие и своите рискове поради вероятна липса на уединеност и показване на социално желано поведение. Като се има предвид естеството на работата на софтуерните специалисти би могло да се допусне, че рисковете са били минимални.

В хода на проследяване на резултатите се разбира, че докторантът прави сравнение (при проективната методика AAP) между данните, получени от изследваната група, предмет на нейното проучване, с „клинична” и „неклинична извадка”. Както Пламена Цветанова сочи извадките са „продукт на мета-анализ”, представляващи „съвременен и обширен поглед върху събраните дотук данни относно стиловете привързаност сред различните групи изследвани лица”. По-издържаният вариант би бил посочените групи да са българска извадка в смисъла на контролни в проучването групи, макар че естеството на научното проучване по мое виждане не изисква това непременно. На същия принцип са обработени и поднесени и данните от въпросника BORRTI.

Подобно преплитане на данни от собствено проучване с мета-анализ на чужди такива е интересен подход, макар че възниква въпросът, доколко е удачно да се сравняват групи от българи с групи от други националности, при това вероятно с различни професии. Това води до напускане сферата на предмета на настоящото научно проучване.

В цялостното изложение на резултатите и съответно в обсъждането на повдигнатите хипотези докторантът прави успешни препратки към проследената научна литература. С това Пламена Цветанова демонстрира

добър стил на научно мислене. Сравнителните анализи между параметри на методиките и данните от мета-анализа успешно са преплетени с психологичен анализ на личностните характеристики на изследваните. От езика на изложение личи умението на психолог-диагностик да извежда, обосновава и описва на научния език на психологията индивидуалните особености. Вероятно тези способности на автора са зачетени от изследваните лица, които са пожелали да получат в допълнение психологично консултиране. От този факт докторантът извежда ползваемостта на методиките от научното проучване като база за **психологично консултиране и терапия**. Собствените й изводи отново са подплатени с данни от литературния обзор.

Завършек на всяка научна разработка са изводите, в смисъла на точно назоваване на постигнатото, съгласно декларираните цел и задачи. В дисертацията на Пламена Цветанова изводите са изнесени обширно описателно в контекста на повдигнатите хипотези и обяснително, а не в смисъла на точни факти. Това е една своеобразност в поднасяне на изводи от научен труд, вероятно в пряка връзка с личностовите особености на докторанта. Все пак в същината на изнесеното личи реално постигнатото.

Научните приноси, оформени от докторанта в 6 точки, са безспорни. Систематизирано поднесената многоаспектна литература по въпросите на възприятие на реалността и концепциите за привързаност са значимо, задълбочено научно четиво. Двете методики – ААР и BORRTI са нововъведения като инструмент за практическа психодиагностика. Не на последно място като принос е фактът, че научната разработка осветлява психологически аспекти на функциониране на една социално значима в трудовия пазар професионална група, тази на софтуерните специалисти.

В обобщение смее да твърдя, че дисертационният труд на Пламена Цветанова е изключително навременно научно-практическо проучване.

Литературният обзор поднася добре систематизирани познания върху съвременното състояние на развитието на теориите за възприятие на реалността и темата за привързаността.

Използваните в емпиричното проучване методики са с несъмнен приложен характер. Докторантът доказва, че те биха били надежден инструмент в ръцете на социални и трудови психолози за проверка на професионални качества както на софтуерните специалисти, така и при други професионални и социални групи. Съпоставянето на данните от собственото проучване с постижения на други автори и в други области на психологично обследване позволява на Пламена Цветанова да докаже качествата на методиките като добър инструмент включително и за бърз скрининг относно

предпоставки за запазване на добро социално функциониране и респ. психично здраве. По този начин докторантът успешно прокарва мост между психодиагностиката и психологичното консултиране на кадри в различни групи специалисти.

Представеният научен труд отговаря напълно на изискванията за придобиване на образователна и научна степен „Доктор“.

Въз основа на гореказаното убедено препоръчвам на уважаемото Научно жури да присъди на **Пламена Красиминова Цветанова** образователната и научна степен „Доктор“ в направление 3.2. Психология (Консултативна психология).

15.10. 2018г.

Изготвил становището:
/ проф. Иванка Бончева, д.п